

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเสรีภาพหนังสือพิมพ์ จากการรับรู้ของนักหนังสือพิมพ์ไทย Thai journalist perceptions on factors influencing freedom of the press

วัชร จิรจิตติกาลกิจ
จิตรพิ ทรัพย์แสนดี

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบตัวชี้วัดเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทย ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทยและพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบนำ-แบบรอง ได้แก่ 1) การพัฒนาตัวชี้วัดและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทย ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เอกสารประกอบการสัมภาษณ์นักหนังสือพิมพ์ระดับบริหาร ระดับปฏิบัติการและนักวิชาการด้านนิเทศฯ 2) การพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ ใช้การวิจัยเชิงปริมาณด้วยการวิจัยเชิงสำรวจนักหนังสือพิมพ์ไทย จำนวน 424 ราย จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สองและการวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพลของโมเดลอิสระ ผลการวิจัยพบว่า 1. โมเดลองค์ประกอบของตัวชี้วัดเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทยมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ($\text{Chi-square}=425.097$ $df=380$ $p=0.055$ $GFI=0.948$ $AGFI=0.909$ $RMR=0.032$ $RMSEA=0.017$) ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 4 ด้าน ได้แก่ 1) เสรีภาพในการปฏิบัติงานตามวิชาชีพหนังสือพิมพ์ 2) เสรีภาพในการได้รับการคุ้มครองในการทำหน้าที่ 3) เสรีภาพในการได้รับการส่งเสริมพัฒนาทางวิชาชีพและ 4) เสรีภาพในการกำกับดูแลตนเอง รวม 36 ตัวชี้วัด 2. โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ($\text{Chi-square}=235.971$ $df=210$ $p=0.106$ $GFI=0.968$ $AGFI=0.947$ $RMR=0.037$ $RMSEA=0.017$) และอธิบายความแปรปรวนของเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทยได้ร้อยละ 50.3 โดยเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทยได้รับอิทธิพลจากจริยธรรม เศรษฐกิจ การเมือง กฎหมายและสังคม โดยมีค่าอิทธิพลเท่ากับ 0.497, 0.253, 0.214, 0.154 และ 0.103 ตามลำดับ

คำสำคัญ: เสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทย, ตัวชี้วัดเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทย, โมเดลอิสระ

วัชร จิรจิตติกาลกิจ (ปร.ศ. (สื่อสารมวลชน), มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2559; อีเมล: vachara_ji@hotmail.com) และ จิตรพิ ทรัพย์แสนดี (Ph.D., National Institute of Development Administration (NIDA), 2004) เดิมเป็นผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำกลุ่มวิชาการบริหารสื่อสารมวลชนวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และปัจจุบันเป็นนักวิชาการอิสระ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเสรีภาพหนังสือพิมพ์จากการรับรู้ของนักหนังสือพิมพ์ไทย” ของวัชร โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิตรพิ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

Abstract

The purpose of this research was to study freedom of the press indicators, factors influencing freedom of the press and developed causal relationship model. A Dominant-less Dominant Design was used, samples were 424 Thai journalists (print newspapers) who filled out questionnaires. In-depth interviews with key informants, who are editors, assignment journalists, and professors of journalism, also took place. Data was analyzed by inferential statistics with explanatory factor analysis (EFA), second-order confirmatory factor analysis (CFA) and the goodness-of-fit of a model to data was evaluated for path analysis by linear structural relations (LISREL).

Results were that freedom of the press model with four factors and 36 indicators were suitable to empirical data (Chi-square=425.097 df=380 p=0.055 GFI=0.948 AGFI=0.909 RMR=0.032 RMSEA=0.017). These included freedom to practice as professional journalists, freedom to be protected in journalistic acting, freedom to promote journalistic development, and freedom to self-regulate. In addition, the causal relationship model was valid, matching empirical data (Chi-square=235.971 df=210 p=0.106 GFI=0.968 AGFI=0.947 RMR=0.037 RMSEA=0.017) and influencing factors in the model could account for 0.503 of variance in freedom of the press (50.3%). Freedom of the press was influenced by journalistic ethics, economic, politics, law, and social with influence values 0.497, 0.253, 0.214, 0.154 and 0.103

Keywords: Freedom of the press, Thai press freedom index, LISREL.

บทนำ

ตามบันทึกทางประวัติศาสตร์ “พัฒนาการ” เสรีนิยมของหนังสือพิมพ์มีจุดเริ่มต้นช่วงปลายยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการในศตวรรษที่ 16 ซึ่งเป็นช่วงเวลาการล่มสลายของทัศนคติเชิงอำนาจมาสู่การพัฒนาหลักปรัชญาของ “ยุคแห่งแสงสว่าง” ในศตวรรษที่ 17 ซึ่งช่วงเวลานี้สังคมได้ถูก

โน้มน้าวให้เชื่อว่าความรู้ในจักรวาลสามารถถูกควบคุมได้ด้วยชุดของกฎที่ลดรูปมาสู่สูตรคำนวณทางคณิตศาสตร์ จึงส่งผลให้ศตวรรษที่ 18 เป็นช่วงเวลาการนำข้อค้นพบดังกล่าวไปประยุกต์ปฏิบัติอันนำไปสู่การยอมรับและแพร่กระจายหลักเสรีนิยมให้เป็นไปอย่างแพร่หลาย ทั้งนี้ “เสรีนิยม” ได้รุ่งเรืองมากขึ้นในศตวรรษที่ 19 ดังที่เหล่าบัณฑิตต่างเรียกขานพัฒนาการนี้ว่า “ทฤษฎีเสรีนิยม” และเมื่อเข้าสู่ศตวรรษที่ 20 เสรีนิยมของสื่อมวลชนจึงมุ่งไปสู่สิ่งที่ดีกว่า คือ “เสรีภาพที่ต้องมาพร้อมกับความรับผิดชอบ” (Siebert, Peterson, & Schramm, 1969)

สำหรับประวัติศาสตร์สำคัญของหนังสือพิมพ์ไทยก็ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดเสรีนิยมดังกล่าวข้างต้นนี้ และนำไปสู่การพิจารณาการทำหนังสือพิมพ์ตะวันตกมาใช้อย่างเต็มที่เช่นกัน (สุกัญญา สดขรรพัต, 2544) โดยเห็นได้จากการที่หนังสือพิมพ์ไทยได้ยื่นหัตถ์และต่อสู้กับภัยคุกคามเสรีภาพสื่อมาโดยตลอดนับตั้งแต่สมัยที่หนังสือพิมพ์ได้ถูกประดิษฐ์ขึ้นช่วงรัชกาลที่ 3 และพัฒนาเรื่อยมาโดยได้ปรากฏเป็นข้อเรียกร้องให้มีการปกป้องและคงไว้ซึ่งการมีเสรีภาพสื่ออยู่เสมอในฐานะที่เป็นหัวใจสำคัญของการทำหน้าที่สื่อมวลชนเพื่อให้หนังสือพิมพ์สามารถเป็นสื่อกลางมวลชนและถูกใช้เป็นเครื่องมือเพื่อค้นหาความจริงในสังคมได้แท้จริง ถึงกระนั้น สถานการณ์เสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทยในรอบ “ทศวรรษ” นับตั้งแต่พุทธศักราช 2546 กลับไม่มีแนวโน้มว่าจะเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้นแต่อย่างใด โดยยังคงปรากฏการแทรกแซงจากกลุ่มอำนาจอย่างต่อเนื่องดังที่สมาคมนักข่าวฯ ได้บันทึกและรวบรวมข้อมูลไว้แต่ทว่าผลการศึกษาเชิงวิชาการในประเด็นเหล่านี้ของงานวิจัยไทยส่วนใหญ่มักเกิดจากการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นรายกรณีโดยไม่ครอบคลุมในทุกมิติ ขาดการบูรณาการข้อค้นพบร่วมกันและขาดการยืนยันคำตอบ (Confirmation) ทางสถิติจึงทำให้ภาพรวมของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทยนั้นยังคงคลุมเครือและขาดความชัดเจน ขณะที่แนวคิดการประเมินเสรีภาพสื่อขององค์กรระหว่างประเทศทั่วโลกซึ่งมีมากกว่า 100 แห่ง แต่โดยทั่วไปมักให้ความสำคัญที่ 3 องค์กรหลักเท่านั้น ได้แก่

ฟรีดอมเฮาส์ (Freedom House) ฟรีดริช เอเบิร์ต (Friedrich Ebert Stiftung) และ องค์การผู้สื่อข่าวไร้พรมแดน (Reporters Without Borders) ทว่าเครื่องมือขององค์กรเหล่านี้ก็ปรากฏข้อบกพร่องให้เห็นอย่างเด่นชัดเมื่อนำไปประยุกต์ใช้กับเสรีภาพสื่อบนเงื่อนไขความต่างของบริบททั้งในเรื่องความเที่ยงตรง (Validity) และความน่าเชื่อถือ (Reliability) (Becker, Vlad, & Nusser, 2007) ซึ่งเกิดจากการที่เครื่องมือได้สะท้อนให้เห็นถึงบรรทัดฐานและค่านิยมของการพัฒนาประชาธิปไตยแบบตะวันตกมากเกินไปรวมถึงมีความหลากหลายของแนวคิดทฤษฎีที่อยู่เบื้องหลังแต่ถึงกระนั้นกลับ “ไม่ปรากฏ” งานวิจัยไทยชิ้นใดที่ศึกษาหรือให้ความสำคัญกับการสร้างหรือพัฒนา “ตัวชี้วัด” เสรีภาพหนังสือพิมพ์ให้มีความเหมาะสมหรือสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย

ปัญหาข้างต้นจึงทำให้ผู้วิจัยตระหนักว่า “องค์ความรู้” ภาพรวมเกี่ยวกับเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทยยังมีผู้ศึกษาในเชิงปริมาณไม่มากนัก ทั้งยังไม่มีผู้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเสรีภาพหนังสือพิมพ์และตัวชี้วัดเสรีภาพหนังสือพิมพ์ที่เป็นมาตรฐานเฉพาะของสังคมไทยอันเป็นเหตุให้เกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนในเรื่องเสรีภาพสื่อจนเป็นที่ถกเถียงกันเรื่อยมา ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทยดังกล่าวเพื่อทราบว่าคุณชี้วัดเสรีภาพจากการรับรู้ของนักหนังสือพิมพ์ไทยมีอะไรบ้าง ปัจจัยที่ส่งผลต่อเสรีภาพดังกล่าวมีปัจจัยใดและแบบแผนความสัมพันธ์ของปัจจัยดังกล่าวที่มีต่อเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทยเป็นอย่างไร และพัฒนาขึ้นเป็นแบบจำลองที่สามารถนำไปต่อยอดเป็นเครื่องมือมาตรฐานเพื่อประเมินระดับเสรีภาพหนังสือพิมพ์ได้สอดคล้องกับสังคมไทยต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบของตัวชี้วัดเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทยและพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทย

สมมติฐานการวิจัย

1. ตัวชี้วัดเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทยที่ได้จากการศึกษาสามารถจัดเข้าองค์ประกอบเชิงสำรวจของตัวชี้วัดเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทยและโมเดลองค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สองของตัวชี้วัดเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทยที่พัฒนาขึ้นมีความเที่ยงตรงและสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

2. สมมติฐานการวิจัยอยู่ในรูปของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุซึ่งเกิดจากการบูรณาการร่วมกันของทฤษฎีการสื่อสารมวลชน (Siebert et al., 1969) แนวคิดกระบวนการทัศนระบบสื่อ (Hiebert, Ungurait, & Bohn, 1975) ทฤษฎีปทัสสถานสื่อ (McQuail, 2000) แนวคิดแบบจำลองการโฆษณาชวนเชื่อ (Herman & Chomsky, 1988) แนวคิดจริยธรรมวารสารศาสตร์ (Merrill, 1997) ทฤษฎีองค์กรสื่อมวลชน (McQuail, 2010) และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทย ประกอบด้วย โครงสร้างสังคม การเมือง กฎหมาย เศรษฐกิจและจริยธรรม โดยมีรูปแบบความสัมพันธ์คือ มีอิทธิพลทางตรง (Direct effect) ต่อเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทย ได้แก่ โครงสร้างสังคม การเมือง กฎหมาย เศรษฐกิจและจริยธรรม ในขณะเดียวกันปรากฏอิทธิพลทางอ้อม (Indirect effect) ต่อเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทยผ่านทางจริยธรรมจากโครงสร้างสังคม การเมือง กฎหมายและเศรษฐกิจ

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ประโยชน์เชิงวิชาการ คือ การทบทวนองค์ความรู้ในภาพรวมเกี่ยวกับแนวคิดเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทย พัฒนาโมเดลองค์ประกอบของตัวชี้วัดเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทยและโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทยที่ได้จากการรับรู้ของนักหนังสือพิมพ์ไทย

2. ประโยชน์ในการนำไปใช้ในทางปฏิบัติ

2.1 สามารถนำโมเดลองค์ประกอบของตัวชี้วัดเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทยไปพัฒนาเป็นเครื่องมือมาตรฐานเพื่อประเมินเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทย

2.2 โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุจะให้นักหนังสือพิมพ์ไทยที่มีปัญหาและอุดมการณ์เสรีได้ทราบและรู้เท่าทันปัจจัยแวดล้อมทั้งหมดที่มีอิทธิพลต่อการทำหน้าที่สื่อเสรีอย่างรอบด้านโดยสามารถใช้เป็นแนวทางในการประเมินถึงอิทธิพลที่ตนเองอาจได้รับจนกลายมาเป็นข้อจำกัดในการทำงานของตนได้ซึ่งจะนำไปสู่การหาแนวทางป้องกันเพื่อพัฒนา เปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงประสิทธิภาพในการหน้าที่สื่อให้ดำเนินการไปอย่างเสรีและมีประโยชน์เพื่อสังคมอย่างแท้จริงในลำดับต่อไป

ตัวแปร

1. ตัวแปรแฝงภายใน (Endogenous variable) จำนวน

2 ตัวแปร ได้แก่

1.1 เสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทย (FREEDOM) ในฐานะตัวแปรตาม (Dependence variable) หมายถึง การที่นักหนังสือพิมพ์สามารถที่จะปฏิบัติหน้าที่สื่อตามพันธกิจในสังคมประชาธิปไตยได้โดยปราศจากข้อจำกัดบนพื้นฐานของการมีจริยธรรมในวิชาชีพเพื่อประโยชน์ที่มีต่อสังคมโดยรวม วัดได้จากดัชนีวัดเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทยที่ได้จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจและการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง ได้แก่ 1) เสรีภาพในการปฏิบัติงานตามวิชาชีพหนังสือพิมพ์ (STRONG) 2) เสรีภาพในการได้รับการคุ้มครองในการทำหน้าที่ (PROTECT) 3) เสรีภาพในการได้รับการส่งเสริมพัฒนาทางวิชาชีพ (DEVELOP) และ 4) เสรีภาพในการกำกับดูแลตนเอง (MANAGE)

1.2 ปัจจัยจริยธรรม (ETHICS) ในฐานะตัวแปรส่งผ่าน (Mediating variable) หมายถึง สภาพแวดล้อมภายในวงการวิชาชีพที่ส่งผลต่อการปฏิบัติกิจกรรมสื่อมวลชนซึ่งเกิดจากการละเมิดจริยธรรมวิชาชีพของนักหนังสือพิมพ์ไทยจนทำให้ไม่สามารถปฏิบัติกิจกรรมสื่อตามกรอบจริยธรรมวิชาชีพอย่างมีความรับผิดชอบเพื่อประโยชน์ที่มีต่อสังคมได้ วัดได้จาก 4 ตัวแปรสังเกตได้ ได้แก่ 1) ความไม่ตระหนักถึงจริยธรรมวิชาชีพ (UNMIND) 2) ความเป็นมืออาชีพของนักหนังสือพิมพ์ (QUALITY) 3) ประสิทธิภาพการควบคุมตนเอง (EFFICIENCY) และ 4) การแบ่งขั้วแบ่งฝ่ายของนักหนังสือพิมพ์

(DIVIDE)

2. ตัวแปรแฝงภายนอก (Exogenous variable) จำนวน 4 ตัวแปรในฐานะตัวแปรอิสระ ได้แก่

2.1 ปัจจัยโครงสร้างสังคม (SOCIAL) หมายถึง สภาพแวดล้อมภายนอกองค์กรหนังสือพิมพ์ที่ส่งผลต่อการปฏิบัติกิจกรรมสื่อมวลชนตามพันธกิจในสังคมประชาธิปไตยของนักหนังสือพิมพ์ไทยโดยเป็นเงื่อนไขต่างๆ ที่ระบบสังคมในบริบทสังคมไทยนั้นสร้างขึ้นวัดได้จากตัวแปรสังเกตได้ 4 ตัวแปร ได้แก่

1) เทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ (TECHNO)

2) ระบบอุปถัมภ์ (PATRONI)

3) กระแสสังคม (OPINION) และ

4) การที่ภาคประชาชนไม่ช่วยตรวจสอบการทำงานหนังสือพิมพ์ (ILLITER)

2.2 ปัจจัยการเมือง (POLITIC) หมายถึง สภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการปฏิบัติกิจกรรมสื่อมวลชนซึ่งเกิดจากการประยุกต์ใช้และบังคับใช้อำนาจที่มีของรัฐ นักการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์โดยมีเจตนาที่จะมีอิทธิพลต่อเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และความตั้งใจส่วนตน วัดได้จากตัวแปรสังเกตได้ 9 ตัวแปร ได้แก่

1) การออกคำสั่งโดยรัฐ (COMMAND)

2) การให้ผลประโยชน์แก่นักหนังสือพิมพ์/นักหนังสือพิมพ์ (BRIBE)

3) การฟ้องร้องหนังสือพิมพ์/นักหนังสือพิมพ์ (ACCUSA)

4) การข่มขู่คุกคามหนังสือพิมพ์/นักหนังสือพิมพ์ (ATTACK)

5) ความสัมพันธ์กับแหล่งข่าว (RELATIV)

6) ข้อจำกัดการเข้าถึงข้อมูล (PROHIB)

7) แรงกดดันทางการเมือง (PRESSUR)

8) การกีดกันสื่อหนังสือพิมพ์/จำกัดการจำหน่าย (CORNER) และ

9) การใช้อำนาจรัฐแทรกแซงกองบรรณาธิการ (INVADE)

จากการวิเคราะห์ พบว่า ตัวแปรสังเกตได้ของปัจจัยการเมืองมีความสัมพันธ์กันสูงจนจับกลุ่มกันมากกว่าหนึ่ง

กลุ่มโดยพิจารณาได้จากค่า Eigenvalues ที่มีค่าตั้งแต่ 1 ขึ้นไปมีมากกว่า 1 กลุ่ม ดังนั้น เพื่อให้เห็นแบบแผนและโครงสร้างที่ชัดเจนมากขึ้น ผู้วิจัยจึงนำตัวแปรกลุ่มนี้มาวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจเพื่อสร้างเป็นตัวแปรประกอบโดยปัจจัยการเมือง (POLITIC) จะวัดได้จาก 2 องค์ประกอบ คือ 1) การใช้อำนาจทางการเมืองโดยตรง (DIRECT) และ 2) การใช้อำนาจทางการเมืองโดยอ้อม (ENCIRCLE)

2.3 ปัจจัยกฎหมาย (LAW) หมายถึง สภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการปฏิบัติกิจกรรมสื่อมวลชนซึ่งเกิดจากข้อบังคับและแนวทางปฏิบัติที่ถูกบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษรโดยเป็นกฎหมายที่มีสภาพบังคับให้ต้องปฏิบัติตาม วัดได้จากตัวแปรสังเกตได้ 3 ตัวแปร ได้แก่ 1) บทบัญญัติกฎหมายที่มุ่งคงไว้ซึ่งศีลธรรมอันดีของประชาชน (LAW_1) 2) บทบัญญัติรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับเสรีภาพหนังสือพิมพ์ (LAW_2) และ 3) บทบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐ (LAW_3)

2.4 ปัจจัยเศรษฐกิจ (ECON) หมายถึง สภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการปฏิบัติกิจกรรมสื่อมวลชนซึ่งเกิดจากลักษณะการดำเนินงานที่องค์กรภาคธุรกิจแบบทุนนิยมจะต้องคำนึงถึงซึ่งส่งผลต่อความอยู่รอดทางเศรษฐกิจขององค์กรหนังสือพิมพ์ วัดได้จากตัวแปรสังเกตได้ 9 ตัวแปร ได้แก่

- 1) ระดับการแข่งขันของหนังสือพิมพ์ (COMPETE)
- 2) การกระจุกตัวของเจ้าของสื่อ (CONCENT)
- 3) ต้นทุนในการดำเนินงาน (COST)
- 4) แหล่งรายได้ของหนังสือพิมพ์ (ADVERTI)
- 5) แรงกดดันจากแหล่งข่าว (SOURCE)
- 6) นโยบายขององค์กร (POLICY)
- 7) ความสนใจของผู้อ่าน (INTERES)
- 8) การตอบโต้จากผู้อ่าน (FEEDBAC) และ
- 9) รายได้และสวัสดิการของนักหนังสือพิมพ์ (WELFARE)

ขอบเขตการวิจัย

1. ประชากรในการวิจัย คือ นักหนังสือพิมพ์ไทยที่สังกัดองค์กรหนังสือพิมพ์ไทยส่วนกลาง (National newspaper) ซึ่งไม่รวมถึงหนังสือพิมพ์ขนาดเทศบาล

(Tabloid newspaper) หนังสือพิมพ์ที่นำเสนอเนื้อหาเฉพาะทาง (Specialized newspaper) และการนำเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ไปรายงานผ่านสื่ออื่นใดที่นอกเหนือไปจากลักษณะสื่อดั้งเดิม (Traditional media)

2. เก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงการปกครองประเทศโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ซึ่งมาจากการยึดอำนาจ คือ ตั้งแต่วันที่ 8 ธันวาคม 2558 ถึง 9 มีนาคม 2559

วิธีการวิจัย

1. แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นวิธีการเสริมโดยการวิเคราะห์เอกสารประกอบการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างให้ผู้ให้ข้อมูลหลัก 3 กลุ่ม จำนวน 27 คน ประกอบด้วย นักหนังสือพิมพ์ระดับบริหาร ระดับปฏิบัติการและนักวิชาการด้านนิเทศฯ เพื่อพัฒนาตัวชี้วัดและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทย

1.1 การศึกษาตัวชี้วัดเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทย ใช้การวิเคราะห์และสังเคราะห์เครื่องมือประเมินเสรีภาพสื่อมวลชนขององค์กรระหว่างประเทศจำนวน 9 แห่ง ประกอบการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก

1.2 การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทย ใช้การวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องโดยมีงานวิจัยเชิงประจักษ์รองรับประกอบการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก

2. แนวทางการวิจัยเชิงปริมาณด้วยการวิจัยเชิงสำรวจเป็นวิธีการวิจัยหลักเพื่อพัฒนาโมเดลองค์ประกอบของตัวชี้วัดเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทยและโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุฯ ประชากร คือ องค์กรหนังสือพิมพ์ไทยส่วนกลางจำนวน 25 องค์กร (สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ, 2558) ส่วนกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ องค์กรหนังสือพิมพ์ไทยส่วนกลาง 17 องค์กร ที่ถูกคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เรียกให้มารายงานตัวและชี้แจงการทำงาน (แนวหน้า, 2557) โดยข้อมูลระดับองค์กรสามารถศึกษาได้จาก “นักหนังสือพิมพ์ไทย” ในฐานะแหล่งทรัพยากร “ตัวแทน” ระดับองค์กรตามแนวคิดวิธีการวิเคราะห์ของ Garavan, McGuire and O'Donnell (2004) ดังนั้น การกำหนดขนาดตัวอย่างจึงจำแนกตามวัตถุประสงค์การวิจัยและวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

2.1 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ ใช้สูตร ทาโร ยามาเนะ (Taro Yamane) (เพ็ญแข แสงแก้ว, 2541) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และค่าระดับความคลาดเคลื่อน ไม่น้อยกว่า 5% จากประชากรนักหนังสือพิมพ์ไทย จำนวน 2,443 คน (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, 2546; สมาคมนักข่าว นักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย, 2558) ดังนั้น จำนวน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบ คือ 344 คน

2.2 การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง จำแนก การวิเคราะห์ออกเป็นสองส่วน ดังนี้

1) การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง โดยโปรแกรมลิสเรลกำหนดว่ากลุ่มตัวอย่างต้องมีมากกว่าจำนวนพารามิเตอร์ประมาณค่าอย่างน้อย 5 เท่า (Hair, Anderson, Tatham, & Black, 1998, 2000) ซึ่งองค์ประกอบของตัวชี้วัดเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทยที่พัฒนาขึ้น หลังจากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจพบว่า มีพารามิเตอร์อิสระจำนวน 81 ค่าจึงทำให้ได้กลุ่มตัวอย่าง ขั้นต่ำ คือ 405 คน

2) การวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพล โดยโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่พัฒนาขึ้นภายหลังการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจมีพารามิเตอร์อิสระจำนวน 81 ค่าเช่นกันจึงทำให้ได้กลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำที่เหมาะสม คือ 405 คน ทั้งนี้เพื่อป้องกันข้อมูลบางส่วนขาดความสมบูรณ์ ผู้วิจัยจึงใช้ตัวอย่างในงานวิจัยนี้จำนวนทั้งสิ้น 420 คนในทั้งสองวัตถุประสงค์ของการวิจัย

การสุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มหลายขั้นตอน (Multi-stage sampling) ได้แก่

1) การสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified sampling) โดยแบ่งประชากรนักหนังสือพิมพ์เป็นกลุ่มย่อยตาม “ชื่อฉบับ” หนังสือพิมพ์

2) การสุ่มแบบโควตา (Quota sampling) โดยกำหนดจำนวนตัวอย่างตามขนาดองค์กรหนังสือพิมพ์ให้มีจำนวนเท่ากันเพื่อลดอคติเรื่องความต่างของขนาดองค์กรลงได้

3) การสุ่มแบบบอลหิมะ (Snowball sampling) เพื่อให้สามารถกระจายแบบสอบถามไปยังนักหนังสือพิมพ์ที่ทำข่าวประจำอยู่ ณ สถานที่ต่างๆ ที่นอกเหนือไปจากกองบรรณาธิการและ

4) เก็บข้อมูลโดยอิงความสะดวก (Convenience

sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบสอบถาม ประกอบด้วย

1) ข้อมูลลักษณะประชากรศาสตร์ เป็นรายการเลือกตอบ จำนวน 7 ข้อ

2) การรับรู้ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทย ประกอบด้วย โครงสร้างสังคม การเมือง กฎหมาย เศรษฐกิจและจริยธรรม จำนวน 94 ข้อ

3) ตัวชี้วัดเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทย จำนวน 36 ข้อ โดยเครื่องมือในส่วนที่ 2 และ 3 เป็นคำถามประเมินค่าแบบช่วง (Interval scale) ของระบบคะแนนต่อเนื่องตั้งแต่ 1-10 กำหนดเกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ย 5 ระดับ (Cooper & Schindler, 1998) ดังนี้

1) $1.00 - 2.80 =$ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลเป็นตัวชี้วัดเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทยได้ต่ำมาก

2) $2.81 - 4.60 =$ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลเป็นตัวชี้วัดเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทยได้ต่ำ

3) $4.61 - 6.40 =$ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลเป็นตัวชี้วัดเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทยได้ปานกลาง

4) $6.41 - 8.20 =$ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลเป็นตัวชี้วัดเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทยได้สูงและ

5) $8.21 - 10.00 =$ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพล/เป็นตัวชี้วัดเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทยได้สูงมาก

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ 5 ขั้นตอน คือ

1) การวิเคราะห์และสังเคราะห์ตัวแปรจากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องผนวกผลการสัมภาษณ์เพื่อพัฒนารอบแนวคิดและโครงสร้างตัวแปรทั้งหมด

2) นำแบบสอบถามที่เรียบเรียงเสร็จสิ้นไปหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาเพื่อพิจารณาความเหมาะสมและถูกต้องของข้อคำถามและรายละเอียดที่ใช้โดยการปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิ

3) การทดสอบรายข้อเพื่อหาดัชนีที่สอดคล้องกันตามวัตถุประสงค์ (IOC) โดยพิจารณาข้อคำถามที่มีค่าดัชนีตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2544) โดยผู้เชี่ยวชาญประกอบด้วยนักวิชาการฯ 3 ท่านและนัก

หนังสือพิมพ์อาวุโส 1 ท่าน

4) การทดสอบหาค่าความเชื่อมั่น โดยการศึกษาวิจัย ก่อน 30 ชุดกับกลุ่มนักหนังสือพิมพ์ไทยที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกลุ่มตัวอย่างจริงด้วยค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค พบว่า ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือมีพิสัยระหว่าง 0.899-0.967 และมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.980 และ

5) หลังเก็บรวบรวมข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 424 คน ผู้วิจัยทดสอบคุณภาพแบบสอบถามเพิ่มเติมโดยตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน โมเดลการวัดของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุด้วยโปรแกรมลิสเรล 8.80 โดยพิจารณาจากดัชนีความกลมกลืน (Fit indices) ตามเกณฑ์ Diamantopoulos, and Siguaw (2000) พบว่า โมเดลการวัดมีความตรงเชิงโครงสร้างตามเกณฑ์ดีในทุกโมเดล หมายความว่าทุกโมเดลการวัดมีค่าสถิติไค-สแควร์ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติโดยมีค่าความน่าจะเป็น (p) อยู่ระหว่าง 0.058-0.718 มีค่า GFI ระหว่าง 0.985-1.000 มีค่า AGFI ระหว่าง 0.963-0.999 มีค่า RMR ระหว่าง 0.000-0.113 และมีค่า RMSEA ระหว่าง 0.000-0.064

การเก็บข้อมูล แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ

1) ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลภายในกองบรรณาธิการหนังสือพิมพ์และแจกจ่ายแบบสอบถามแก่กลุ่มตัวอย่างในหน่วยงานตามจำนวนที่กำหนดไว้

2) แจกจ่ายแบบสอบถามแก่นักหนังสือพิมพ์ภาคสนามเพิ่มเติมโดยอาศัยหลักเครือข่ายและ

3) เตรียมการวิเคราะห์โดยตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและลงรหัสซึ่งผู้วิจัยแจกจ่ายและเก็บแบบสอบถามด้วยตนเองทั้งหมด ในกรณีที่แบบสอบถามบางชุดปรากฏค่าที่ไม่สมบูรณ์ (Missing values) จะใช้สถิติวิเคราะห์เพื่อแทนค่าที่สูญหายดังกล่าวด้วยการประมาณค่าเฉลี่ยเพื่อให้สูญเสียน้อยที่สุดจำนวนกลุ่มตัวอย่างซึ่งวิธีการแทนค่าที่หายไปนี้จะไม่ส่งผลเสียต่อการประมาณค่าพารามิเตอร์ (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542)

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นต่อความถูกต้องของผลการศึกษาก่อนการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยจึงนำ

ข้อมูลทั้งหมดที่รวบรวมได้มาวิเคราะห์เปรียบเทียบความแปรปรวนระหว่างกันเพื่อพิจารณาว่าจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่สังกัดองค์กรหนังสือพิมพ์ซึ่งมีจำนวนที่แตกต่างกันนั้น จะส่งผลกระทบต่อวิเคราะห์ข้อมูลหรือไม่ พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีสังกัดต่างกันจะมีการรับรู้ไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ .05 นอกจากนี้ การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ พบว่าตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กันจนเกิดปัญหาภาวะร่วมเส้นตรงพหุแต่อย่างใด (Multicollinearity)

การวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ใช้วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานตัวแปรลักษณะประชากรศาสตร์ ตัวชี้วัดเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทยและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทย

2. สถิติเชิงอ้างอิง (Inferential statistics) ประกอบด้วย

2.1 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจตัวชี้วัดเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทยโดยสกัดองค์ประกอบด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบหลักและหมุนแกนแบบวาริแมกซ์

2.2 การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปลิสเรล 9.20 และตรวจสอบความตรงด้วยค่าดัชนีความกลมกลืน (Fit indices) ตามเกณฑ์ของ Diamantopoulos and Siguaw (2000) หากโมเดลมีค่าดัชนีความกลมกลืนอยู่ในเกณฑ์ดังกล่าว หมายความว่าโมเดลการวิจัยที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ดีหรือรอบแนวคิดในการวิจัยมีความเที่ยงตรงดี ได้แก่ 1) การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สองเพื่อตรวจสอบความตรงของโมเดลองค์ประกอบของตัวชี้วัดเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทยกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และ 2) การวิเคราะห์ความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทยกับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยการวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพล (Path analysis)

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจตัวชี้วัด

เสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทย

1.1 ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมของชุดตัวแปร พบว่า ค่า Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO) ที่คำนวณได้เท่ากับ .965 หมายความว่าตัวชี้วัดชุดนี้มีความเหมาะสมที่จะวิเคราะห์องค์ประกอบได้ดีมาก (Hair, Black, Babin, Anderson, & Tatham, 2006) เช่นเดียวกับผลการทดสอบ Bartlett's test of Sphericity ที่ยืนยันตัวแปรชุดนี้มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($p=0.000$) แสดงว่าผู้วิจัยสามารถนำข้อมูลนี้ไปใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจได้

1.2 ผลการสกัดองค์ประกอบด้วยวิธีการวิเคราะห์

องค์ประกอบหลักพบว่าค่าความร่วมกัน (Communalities) ของตัวชี้วัด จำนวน 36 ตัวแปรมีค่าระหว่าง 0.463-0.839 หมายความว่าข้อมูลชุดนี้มีแนวโน้มที่จะจับกลุ่มเป็นชุดตัวแปรอยู่ในองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งได้

1.3 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบของตัวชี้วัดเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทยเมื่อหมุนแกนแบบวาริแมกซ์ พบว่า สามารถวิเคราะห์ได้ทั้งสิ้น 4 องค์ประกอบที่มีค่าความแปรปรวนหรือค่า Eigenvalues อย่างน้อยตั้งแต่ 1 ขึ้นไปซึ่งสามารถอธิบายความแปรปรวนของข้อมูลได้ระหว่าง 24.591-7.434 และร่วมกันอธิบายความแปรปรวนทั้งหมดของข้อมูลได้ร้อยละ 65.369 ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงองค์ประกอบของตัวชี้วัดเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทยเมื่อหมุนแกนแบบวาริแมกซ์

องค์ประกอบที่	ผลรวมกำลังสองของน้ำหนักองค์ประกอบที่ได้จากการหมุนแกน		
	(Rotation sums of squared loadings)		
	Total	% of Variance	Cumulative %
1	8.853	24.591	24.591
2	6.497	18.048	42.640
3	5.506	15.296	57.935
4	2.676	7.434	65.369

1.4 ผลการจัดตัวแปรเข้าองค์ประกอบและการตั้งชื่อองค์ประกอบ พบว่า สามารถจัดตัวแปรเข้าองค์ประกอบได้ครบทั้ง 36 ตัวแปรโดยตัวแปรมีค่าน้ำหนัก

องค์ประกอบระหว่าง 0.838 ถึง 0.441 ซึ่งองค์ประกอบถูกตั้งชื่อให้สื่อความหมายและสอดคล้องกับชุดตัวแปรในองค์ประกอบได้ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการจัดตัวแปรเข้าองค์ประกอบและการตั้งชื่อองค์ประกอบ

องค์ประกอบ	ตัวแปร	น้ำหนัก ปัจจัย
1.เสรีภาพในการปฏิบัติงาน ตามวิชาชีพหนังสือพิมพ์ (STRONG)	1. การที่กองบรรณาธิการหนังสือพิมพ์มีความเข้มแข็ง	0.838
	2. การนำเสนอเนื้อหาในประเด็นสาธารณะด้วยมุมมองได้อย่างหลากหลาย	0.809
	3. การที่หนังสือพิมพ์สามารถนำเสนอข่าวในประเด็นประโยชน์สาธารณะได้อย่างต่อเนื่อง	0.792
	4. การที่องค์กรหนังสือพิมพ์/นักหนังสือพิมพ์มีความน่าเชื่อถือ	0.771
	5. การรักษาระยะห่างรวมถึงการวางตัวอย่างเหมาะสมต่อแหล่งข่าว	0.769
	6. การที่ประชาชนมีความรู้เท่าทันสื่อ	0.753
	7. การที่เจ้าของสื่อมีนโยบายให้สิทธิเสรีภาพแก่นักหนังสือพิมพ์อย่างเต็มที่	0.721
	8. การที่นักหนังสือพิมพ์มีความสามารถในการเข้าถึงแหล่งข่าว/แหล่งข้อมูล	0.682
	9. เทคนิคการใช้ภาษารวมถึงการเรียบเรียงเพื่อให้นำเสนอข่าว/คอลัมน์ได้	0.623
	10. การที่นักหนังสือพิมพ์มีความรู้เท่าทันวัตถุประสงค์ของแหล่งข่าว	0.603
	11. การที่หนังสือพิมพ์มีขนาดองค์กรเหมาะสมรวมถึงเป็นอิสระจากบริษัทอื่นในเครือ	0.586
	12. การควบคุมตนเองในวิชาชีพหนังสือพิมพ์โดยมีกฎหมายรองรับ	0.548
	13. การตรวจสอบกันเองภายในองค์กรรวมถึงระหว่างหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับ	0.543
2.เสรีภาพในการได้รับการคุ้มครองในการทำหน้าที่ (PROTECT)	14.การมี กม. ให้เปิดเผยข้อมูลโดยเป็นสิทธิเท่าเทียมรวมถึงบังคับใช้ได้จริง	0.771
	15.การที่รัฐธรรมนูญให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพโดยนักหนังสือพิมพ์สามารถใช้ประโยชน์จากกฎหมายดังกล่าวได้โดยไม่มีเหตุต้องหวาดกลัว	0.753
	16.การที่นักหนังสือพิมพ์สามารถวิพากษ์วิจารณ์ผู้มีอำนาจได้โดยไม่หวาดกลัว	0.725
	17.การที่ขั้นตอนที่ใช้ดำเนินคดีต่อหนังสือพิมพ์มีความเหมาะสม	0.708
	18.การที่ดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่รัฐในการดำเนินคดีมีมาตรฐานและยุติธรรม	0.687
	19.การที่หนังสือพิมพ์สามารถออกหัวหนังสือพิมพ์ได้ง่ายโดยไม่มีข้อจำกัด	0.662
	20.การที่นักหนังสือพิมพ์ยึดมั่นในอุดมการณ์วิชาชีพอย่างเข้มแข็ง	0.575
	21.การที่องค์กร/สมาคมวิชาชีพมีความเข้มแข็ง เป็นเอกภาพและเป็นอิสระ	0.568
	22.การที่ภาคประชาชนให้การส่งเสริมสิทธิเสรีภาพหนังสือพิมพ์	0.554
	23.การที่นักหนังสือพิมพ์มีความรู้ความเข้าใจเรื่องสิทธิเสรีภาพและจริยธรรม	0.533
	24.การที่สัดส่วนผู้สนับสนุนมีที่มาหลายแหล่งรวมถึงไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง	0.528
	25.การที่ภาครัฐ/รัฐวิสาหกิจจัดสรรงบประมาณ/ประชาสัมพันธ์อย่างเป็นธรรม	0.441

องค์ประกอบ	ตัวแปร	น้ำหนัก ปัจจัย
3.เสรีภาพในการได้รับการส่งเสริมพัฒนาทางวิชาชีพ (DEVELOP)	26.การที่นักหนังสือพิมพ์มีส่วนร่วมในการออกกฎหมายเกี่ยวกับสื่อ	0.637
	27.การมีข่าวสืบสวนที่มีคุณภาพในประเด็นประโยชน์สาธารณะจำนวนมาก	0.620
	28.การที่ข่าวเกี่ยวกับประโยชน์สาธารณะมีทิศทาง ความรอบด้านและสมดุล	0.569
	ข่าวโดยเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายสามารถเข้าถึงสื่อได้อย่างเท่าเทียม	
	29.การจัดฝึกอบรม ประชุมและสัมมนาในระดับมืออาชีพในวิชาชีพ	0.544
	30.การที่นักหนังสือพิมพ์สามารถก่อตั้งสหภาพแรงงาน/สหภาพในวิชาชีพได้	0.543
	31.การมีสถาบันการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์/วารสารศาสตร์ที่มีคุณภาพ	0.533
	32.การที่กิจการหนังสือพิมพ์ไม่มีการผูกขาดโดยมีกฎหมายป้องกันการผูกขาดรวมถึงการเป็นเจ้าของกิจการข้ามสื่อ	0.501
	33.การที่เจ้าของมีความสัมพันธ์ส่วนตัวกับผู้มีอำนาจรัฐรวมถึงองค์กรธุรกิจ	0.478
4.เสรีภาพในการกำกับดูแลตนเอง (MANAGE)	34.การนำองค์กรหนังสือพิมพ์เข้าไปจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์	0.722
	35.การไม่มีหน่วยงาน/ระบบการเซ็นเซอร์หรือตรวจตราเนื้อหาจากภาครัฐ	0.510
	36.การผสานความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาและสมาคมวิชาชีพ	0.508

2. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สองของโมเดลองค์ประกอบฯ

2.1 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง พบว่า โมเดลองค์ประกอบของตัวชี้วัดเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทยมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิง

ประจักษ์เนื่องจากค่าสถิติวัดระดับความกลมกลืนในภาพรวมส่วนใหญ่ผ่านเกณฑ์ที่เกือบทุกตัวแสดงว่าโมเดลฯ ที่พัฒนาขึ้นมีความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างดีโดยพิจารณาจากค่าสถิติวัดระดับความกลมกลืน ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนของการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง ของโมเดลองค์ประกอบของตัวชี้วัดเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทยกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ดัชนีความกลมกลืน	เกณฑ์	ผล
X2-test = 425.097 df = 380 p = 0.055	ไม่มีนัยสำคัญ (p>.05)	ผ่าน
X2/df = 425.097/380 = 1.119	<2.00	ผ่าน
ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) = 0.948	>0.95	ผ่าน
ดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) = 0.909	>0.95	ไม่ผ่าน
ดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนที่เหลือ (RMR) = 0.032	<0.05	ผ่าน
ค่ารากกำลังสองเฉลี่ยของค่าความแตกต่างโดยประมาณ (RMSEA) = 0.017	<0.05	ผ่าน

2.2 คำนำน้าหนักองค์ประกอบของการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง พบว่า

1) ตัวชี้วัดเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทยทั้ง 36 ตัวแปรมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเป็นบวกโดยมีขนาดระหว่าง 0.284 ถึง 0.768 และทุกตัวแปรมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ($p < .001$) แสดงว่าตัวชี้วัดเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทยทุกตัวสามารถเป็นตัวบ่งชี้ถึงเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทยได้อย่างมีนัยสำคัญ

2) องค์ประกอบของตัวชี้วัดเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทยมีน้ำหนักองค์ประกอบทุกด้านเป็นบวกและมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 แสดงว่าองค์ประกอบทั้งสี่ด้านสามารถเป็นตัวบ่งชี้สำคัญต่อการประเมินเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทยได้ โดยองค์ประกอบ

ด้านเสรีภาพในการได้รับการส่งเสริมพัฒนาทางวิชาชีพ (DEVELOP) มีค่าน้ำหนักมากที่สุดเท่ากับ 0.994 รองลงมา ได้แก่ องค์ประกอบด้านเสรีภาพในการปฏิบัติงานตามวิชาชีพหนังสือพิมพ์ (STRONG) องค์ประกอบด้านเสรีภาพในการได้รับการคุ้มครองในการทำหน้าที่ (PROTECT) และองค์ประกอบด้านเสรีภาพในการกำกับดูแลตนเอง (MANAGE) โดยมีค่าน้ำหนักเท่ากับ 0.927, 0.866 และ 0.850 ตามลำดับ ส่วนสัดส่วนความแปรปรวนที่อธิบายได้ด้วยองค์ประกอบ (R²) พบว่า องค์ประกอบทุกด้านมีสัดส่วนความแปรปรวนที่อธิบายได้อยู่ในระดับสูงโดยมีค่าระหว่าง 0.723-0.989 สรุปได้ว่าองค์ประกอบทั้งสี่ด้านสามารถเป็นองค์ประกอบของตัวชี้วัดเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทยได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 คำนำน้าหนักองค์ประกอบของตัวชี้วัดฯ จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันฯ

องค์ประกอบ	น้ำหนักองค์ประกอบ			สัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R ²)
	b(SE)	Beta	t	
1.เสรีภาพในการปฏิบัติงานตามวิชาชีพหนังสือพิมพ์	0.939(0.049)	0.927	19.206***	0.859
2.เสรีภาพในการได้รับการคุ้มครองในการทำหน้าที่	0.891(0.066)	0.866	13.422***	0.750
3.เสรีภาพในการได้รับการส่งเสริมพัฒนาทางวิชาชีพ	0.967(0.059)	0.994	16.268***	0.989
4.เสรีภาพในการกำกับดูแลตนเอง	0.930(0.093)	0.850	10.020***	0.723

3. โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทย

3.1 ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุฯ กับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า โมเดลฯ มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดี โดยพิจารณาจากค่าสถิติวัดระดับความกลมกลืน ได้แก่ ค่าไค-สแควร์ (Chi-square) มีค่าเท่ากับ 235.971 ซึ่งมีค่าความน่าจะเป็น (p) เท่ากับ 0.106 ที่องศาอิสระ (df) 210 นั่นคือ ค่าไค-สแควร์แตกต่างจากศูนย์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่ายอมรับ

สมมติฐานหลักว่าโมเดลการวิจัยมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) มีค่าเท่ากับ 0.968 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ 0.947 ค่าดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนที่เหลือ (RMR) มีค่าเท่ากับ 0.037 และค่ารากกำลังสองเฉลี่ยของค่าความแตกต่างโดยประมาณ (RMSEA) มีค่าเท่ากับ 0.017

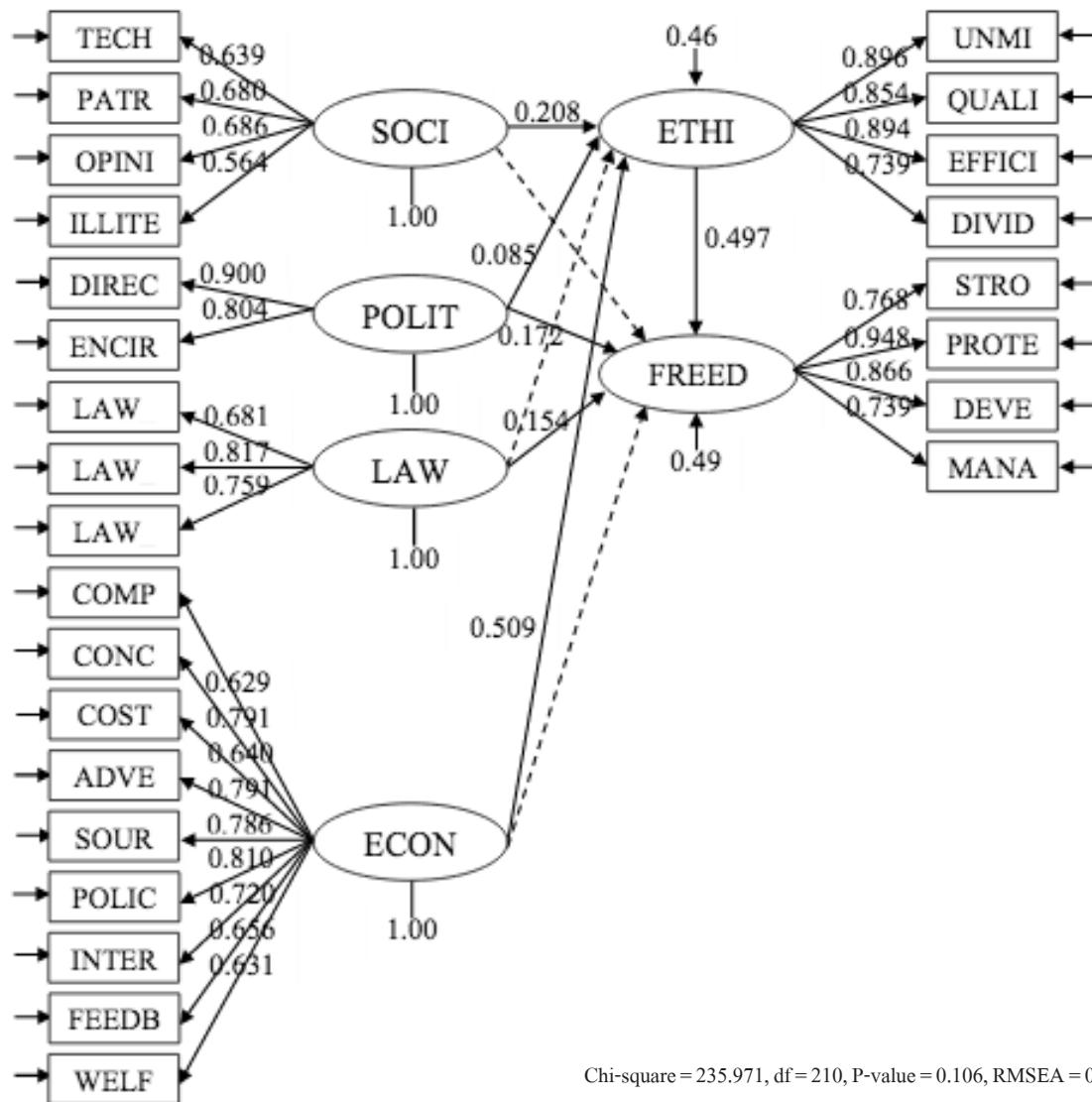
3.2 ผลการวิเคราะห์ค่าอิทธิพลในโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทยแสดงในตารางที่ 5 และแผนภาพที่ 1

ตารางที่ 5 ค่าอิทธิพลในโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทย

ตัวแปรผล ตัวแปรเหตุ	จริยธรรมวารสารฯ (ETHICS)			เสรีภาพหนังสือพิมพ์ (FREEDOM)		
	TE	IE	DE	TE	IE	DE
สังคม (SOCIAL)	0.237***	-	0.237***	0.090***	0.090***	-
	0.208	-	0.208	0.103	0.103	-
การเมือง (POLITIC)	0.097*	-	0.097*	0.187***	0.037*	0.150**
	0.085	-	0.085	0.214	0.042	0.172
กฎหมาย (LAW)	-	-	-	0.134**	-	0.134**
	-	-	-	0.154	-	0.154
เศรษฐกิจ (ECON)	0.580***	-	0.580***	0.220***	0.220***	-
	0.509	-	0.509	0.253	0.253	-
จริยธรรมฯ (ETHICS)	-	-	-	0.380***	-	0.380***
	-	-	-	0.497	-	0.497
สมการ โครงสร้าง	ETHICS		FREEDOM			
R-square	0.540		0.503			

หมายเหตุ: ทุกค่ามีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ *.05 ($p < .05$), **.01 ($p < .01$), ***.001 ($p < .001$) ตัวหนา คือ ค่าอิทธิพลในรูปคะแนนมาตรฐาน (Standardized solution)

แผนภาพที่ 1 โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทยที่มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

จากตารางที่ 5 และแผนภาพที่ 1 พบว่า ตัวแปรทำนายหรือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทย ได้แก่ โครงสร้างสังคม (SOCIAL) การเมือง (POLITIC) กฎหมาย (LAW) เศรษฐกิจ (ECON) และจริยธรรมฯ (ETHICS) ร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของเสรีภาพ

หนังสือพิมพ์ไทย (FREEDOM) ได้ร้อยละ 50.3 โดยตัวแปรสังเกตได้ทั้งหมดสามารถเป็นตัวบ่งชี้ของปัจจัยแต่ละด้านและเป็นตัวบ่งชี้ของเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทยได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุด ได้แก่ จริยธรรมฯ (ETHICS) รองลงมา คือ เศรษฐกิจ (ECON) การเมือง (POLITIC) กฎหมาย (LAW) และโครงสร้างสังคม (SOCIAL) โดยมีค่าอิทธิพลรวม 0.497, 0.253, 0.214, 0.154 และ 0.103 ตามลำดับ โดยจำแนกเป็นอิทธิพลทางตรงและอิทธิพลทางอ้อมได้ ดังนี้

1. ปัจจัยจริยธรรมวารสารศาสตร์ (ETHICS) มีอิทธิพลสูงสุดต่อเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทย โดยเป็นอิทธิพลทางตรงมีค่าเท่ากับ 0.497 แต่ไม่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทย

2. ปัจจัยเศรษฐกิจ (ECON) มีอิทธิพลต่อเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทยเป็นลำดับที่สอง โดยเป็นอิทธิพลทางอ้อมมีค่าเท่ากับ 0.253 แต่ไม่มีอิทธิพลทางตรงต่อเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทย

3. ปัจจัยการเมือง (POLITIC) มีอิทธิพลต่อเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทยเป็นลำดับที่สามซึ่งมีทั้งอิทธิพลทางตรงและอิทธิพลทางอ้อมผ่านปัจจัยจริยธรรมวารสารศาสตร์ โดยมีค่าอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.172 และมีค่าอิทธิพลทางอ้อมเท่ากับ 0.042 รวมขนาดอิทธิพลเป็น 0.214

4. ปัจจัยกฎหมาย (LAW) มีอิทธิพลต่อเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทยเป็นลำดับที่สี่ โดยเป็นอิทธิพลทางตรงมีค่าเท่ากับ 0.154 แต่ไม่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทย

5. ปัจจัยโครงสร้างสังคม (SOCIAL) มีอิทธิพลต่อเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทยต่ำสุด โดยเป็นอิทธิพลทางอ้อมมีค่าเท่ากับ 0.103 แต่ไม่มีอิทธิพลทางตรงต่อเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทย

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง พบว่า ภาพรวมตัวชี้วัดเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทยทั้ง 4 กลุ่ม จะอยู่บนพื้นฐานเสรีภาพสื่อ 2 ประการ คือ 1) เสรีภาพจากภายนอกองค์กรหนังสือพิมพ์ ได้แก่ เสรีภาพในการปฏิบัติงานตามวิชาชีพหนังสือพิมพ์ (องค์ประกอบที่ 1)

และเสรีภาพในการได้รับการคุ้มครองในการทำหน้าที่ (องค์ประกอบที่ 2) ซึ่งอยู่บนพื้นฐานเสรีภาพจากการถูกแทรกแซง (Freedom from) โดยเป็นกลุ่มตัวชี้วัดที่บ่งชี้ว่าหนังสือพิมพ์ไทยมีกลไกใดที่ช่วยปกป้องคุ้มครองจากการถูกแทรกแซงโดยปัจจัยภายนอกองค์กรหรือไม่ 2) เสรีภาพจากภายในองค์กรหนังสือพิมพ์ ได้แก่ เสรีภาพในการได้รับการส่งเสริมพัฒนาทางวิชาชีพ (องค์ประกอบที่ 3) และเสรีภาพในการกำกับดูแลตนเอง (องค์ประกอบที่ 4) ซึ่งอยู่บนพื้นฐานเสรีภาพเพื่อประโยชน์สาธารณะ (Freedom for) โดยเป็นกลุ่มตัวชี้วัดที่บ่งชี้ว่าหนังสือพิมพ์ไทยมีกลไกใดภายในองค์กรที่ช่วยสนับสนุนหรือส่งเสริมให้หนังสือพิมพ์ใช้เสรีภาพสื่ออย่างรับผิดชอบหรือไม่ หมายความว่าในการประเมินเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทย จะพิจารณาจากมิติของการถูกแทรกแซงเพียงอย่างเดียวไม่ได้แต่ต้องให้ความสำคัญกับ “ความรับผิดชอบ” ที่ต้องยึดติดมากับการใช้เสรีภาพนั้นด้วยจึงจะถือว่าเป็นการใช้เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ไทยอย่างสมบูรณ์ สอดคล้องกับแนวคิด Siebert et al. (1969) ที่อธิบายเรื่องเสรีภาพในเชิงลบ (Negative freedom) และเสรีภาพในเชิงบวก (Positive freedom) ไว้ว่าเสรีภาพในเชิงลบนั้นถือกำเนิดจากแนวคิดเสรีนิยมที่นิยามว่าเป็น “เสรีภาพจากข้อจำกัดภายนอก” ขณะที่เสรีภาพในเชิงบวกหรือ “เสรีภาพเพื่อ” คือการปฏิบัติหน้าที่สื่ออย่างรับผิดชอบต่อบนพื้นฐานทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคม ดังนั้น การประเมินเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทยที่สมบูรณ์จึงต้องพิจารณาจากเสรีภาพสื่อทั้งสองประการนี้อย่างควบคู่กัน

ขณะที่ตัวชี้วัดเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทยทั้ง 36 ตัวแปรจะมีทั้งส่วนที่เป็นสากล คือ องค์กรระหว่างประเทศต่างใช้เป็นมาตรวัดเพื่อประเมินเสรีภาพสื่อดังที่ปรากฏในเครื่องมือวัดขององค์กรระหว่างประเทศต่างๆ (Friedrich Ebert Stiftung, 2010; Freedom House, 2010; Reporters Without Borders, 2013) และในส่วนที่เป็นท้องถิ่นซึ่งเป็นตัวแปรที่ปรากฏเฉพาะในบริบทของประเทศไทยซึ่งได้จากการศึกษาโดยไม่มีองค์กรระหว่างประเทศใดตระหนักถึง โดยความต่างของตัวชี้วัดเหล่านี้

เกิดจากสภาพแวดล้อมและบริบททางสังคมที่มีความแตกต่างกันจึงส่งผลให้แนวคิด ปรัชญาและการดำเนินงานสื่อหนังสือพิมพ์ (Siebert et al., 1969; Hallin & Mancini, 2004) ของประเทศต่างๆ จึงมีความแตกต่างกันตามไปด้วย ด้วยเหตุนี้ การประเมินถึงการมีสิทธิเสรีภาพสื่อในสังคมใดก็ตามจึงไม่สามารถที่จะละเลยความสำคัญของระบบสังคมและอิทธิพลของค่านิยมทางสังคมได้ดังเช่นที่ปรากฏในผลการศึกษาของ Trilling (2010) และเป็นคำอธิบายว่าเพราะเหตุใดการสร้างมาตรฐานเพื่อประเมินเสรีภาพสื่อมวลชนทั่วโลกในรูปแบบเดียวกันขององค์กรระหว่างประเทศนั้นจึงอาจเกิดความคลาดเคลื่อนและไม่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้โดยตรงตามสภาพการทำงานจริงของสื่อมวลชนได้ทั้งหมด

2. ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุฯ พบว่า ภาพรวมสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยซึ่งเกิดจากการบูรณาการกลุ่มแนวคิดทฤษฎีร่วมกัน โดยเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทยจะได้รับอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมตามกรอบแนวคิดที่พัฒนาขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ โครงสร้างสังคมการเมือง กฎหมาย เศรษฐกิจและจริยธรรม สอดคล้องกับแนวคิด สุพัตรา สุภาพ (2543) ที่กล่าวถึงสาเหตุที่ทำให้หนังสือพิมพ์ไทยจำเป็นต้องได้รับอิทธิพลจากปัจจัยภายนอกเนื่องจาก “สื่อมวลชน” เป็นหนึ่งใน 6 สถาบันพื้นฐานที่บุคคลในสังคมจำเป็นต้องข้องเกี่ยว ดังนั้น “หนังสือพิมพ์” ในฐานะสถาบันทางสังคมหนึ่งจึงไม่สามารถที่จะดำเนินการอย่างเป็นเอกเทศหรือหลีกเลี่ยงอิทธิพลจากสภาพแวดล้อมพื้นฐานของการดำเนินงานสื่อได้ เช่นเดียวกับสมมติฐานของทฤษฎีองค์กรสื่อมวลชน (McQuail, 2010) และแนวคิดกระบวนการทัศน์ระบบสื่อ (Hiebert et al., 1975) ที่ต่างสนับสนุนอิทธิพลจากสภาพแวดล้อมที่มีต่อเสรีภาพในการทำงานของหนังสือพิมพ์นี้ กล่าวคือสภาพแวดล้อมพื้นฐานทั้งภายในและภายนอกองค์กรสื่อจะเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ส่งผลต่อกิจกรรมและแนวทางเชิงจรรยาบรรณของนักวิชาชีพ ด้วยเหตุนี้ ปัจจัยทั้ง 5 ด้านจึงสามารถส่งผลทางตรงและมีอิทธิพลทางอ้อมได้ต่อหนังสือพิมพ์ไทย

2.1 ปัจจัยจริยธรรมฯ คือ ข้อจำกัดเสรีภาพหนังสือพิมพ์ที่เกิดจากการละเมิดจริยธรรมวิชาชีพซึ่งหนังสือพิมพ์ไทยจะมีเสรีภาพเพียงใดจะขึ้นอยู่กับตัวนักหนังสือพิมพ์เองเป็นสำคัญว่าจะปฏิบัติหน้าที่สื่อตามกรอบจริยธรรมได้ขนาดไหน สอดคล้องกับหลักปรัชญาวารสารศาสตร์ที่ระบุว่าในการปฏิบัติหน้าที่สื่อมวลชนนั้น “จริยธรรม” จะเป็นแนวทางที่คอยกำกับและควบคุมการใช้เสรีภาพของนักหนังสือพิมพ์โดยตรงให้เป็นไปตามบรรทัดฐานและพันธกิจวิชาชีพตามที่กำหนด (Razak, 1985; McQuail, 2010) เช่นเดียวกับผลการศึกษาของอนุชา ทิรคานนท์ (2552) ที่พบคำตอบว่าหนังสือพิมพ์ไทยทุกฉบับต่างตระหนักถึงกรอบจริยธรรมในการคัดเลือกภาพข่าวและเลือกลงภาพที่ไม่ทำให้บุคคลที่ตกเป็นข่าวได้รับความเสียหาย อย่างไรก็ตาม หากกลไกดังกล่าวทำงานล้มเหลวกล่าวคือไม่สามารถควบคุมการใช้เสรีภาพในการแสดงออกของนักหนังสือพิมพ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพก็จะส่งผลให้นักหนังสือพิมพ์มีการละเมิดต่อจริยธรรมวิชาชีพและส่งผลต่อการใช้เสรีภาพสื่ออย่างขาดความรับผิดชอบเช่นกัน (SA, 2009, 2013)

2.2 ปัจจัยเศรษฐกิจ คือ ข้อจำกัดที่เกิดจากการดำเนินงานในฐานะองค์กรธุรกิจของหนังสือพิมพ์ซึ่งเกี่ยวข้องกับคามอยู่รอด อธิบายได้จากแนวคิดแบบจำลองโฆษณาชวนเชื่อ (Herman & Chomsky, 1988) ที่เชื่อว่าเศรษฐกิจจะมีอิทธิพลต่อการทำงานสื่อในฐานะตัวกรองลำดับแรกในสังคมประชาธิปไตย เช่นเดียวกับทฤษฎีเสรีนิยม (Siebert et al., 1969) แนวคิดเกี่ยวกับแหล่งอำนาจ (Altschull, 1995) และทฤษฎีองค์กรสื่อมวลชน (McQuail, 2010) ที่ต่างสนับสนุนอิทธิพลของปัจจัยเศรษฐกิจนี้ว่าจะส่งผลต่อการทำหน้าที่สื่อโดยจะมีอิทธิพลต่อการกำหนดทิศทางเนื้อหา รวมถึงการเซ็นเซอร์ตนเองของนักหนังสือพิมพ์ได้ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Baker (1994, 2007) Bogart (1995) Schultz (1998) Guseva et al. (2008) และ Curran and Seaton (2010) ที่พบคำตอบสอดคล้องกัน คือ “เศรษฐกิจ” ในฐานะเงื่อนไขเกี่ยวกับคามอยู่รอดจะเป็นอุปสรรคสำคัญต่อเสรีภาพหนังสือพิมพ์ใน

สังคมแบบทุนนิยม ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้หนังสือพิมพ์ไม่สามารถที่จะใช้เสรีภาพในการแสดงออกใดที่อาจส่งผลกระทบต่อรายได้ของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารรวมถึงการวิพากษ์วิจารณ์เพื่อทำหน้าที่ในเชิงตรวจสอบ สรุปว่าข้อค้นพบของงานวิจัยนี้มีความสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่นำมาใช้เป็นกรอบในการศึกษาโดยกล่าวได้ว่า “ปัจจัยเศรษฐกิจ” จะมีอิทธิพลต่อเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทย

2.3 การเมือง คือ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทยทั้งทางตรงและทางอ้อม แสดงว่าในการปฏิบัติหน้าที่สื่อของนักหนังสือพิมพ์ไทยนั้นจะต้องเกี่ยวข้องกับกลุ่มอำนาจอยู่เสมอ โดย McQuail (2003) อธิบายว่าเกิดจากความจำเป็นของการทำหน้าที่สื่อที่ต้องมีพันธกิจเพื่อควบคุมและสอดส่องการทำงานของรัฐบาลในฐานะสุนัขเฝ้าบ้านโดยไม่มีหนังสือพิมพ์ประเทศใดในโลกที่จะเป็นอิสระจากอิทธิพลทางการเมืองอย่างไม่ต้องสงสัยเนื่องจากไม่ว่าจะปฏิบัติภารกิจอยู่ ณ ที่แห่งใด “หนังสือพิมพ์” ก็ต้องคอยแสดงบทบาทของการวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาลและการทำหน้าที่ดังกล่าวถือเป็นภาระหน้าที่ที่เป็นปทัศย์ (ครุณี หิรัญรักษ์, 2542) ดังนั้น หนังสือพิมพ์จึงถูกคุกคามจากอำนาจการเมืองอยู่เสมอ สอดคล้องกับผลวิจัยของ สุรัช เลาคำ (2553) ที่พบคำตอบว่าอิทธิพลจากปัจจัยการเมืองจะมีผลกระทบต่อการแสดงบทบาทสุนัขเฝ้าบ้านของผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์โดยการพยายามเข้าแทรกแซงในทุกรูปแบบเพื่อให้การทำหน้าที่ในเชิงตรวจสอบของนักหนังสือพิมพ์เกิดข้อจำกัดด้วยเหตุนี้ กลุ่มอำนาจการเมืองจึงมีบทบาทสำคัญและมีอิทธิพลต่อเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทยทั้งทางตรงและทางอ้อมอย่างไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงได้

2.4 ปัจจัยกฎหมาย คือ ข้อจำกัดที่ถูกบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษรและถือเป็นหนึ่งในตัวชี้วัดเสรีภาพสื่อที่สำคัญยิ่ง (SA, 2009) แนวคิด Siebert et al. (1969) อธิบายว่า “กฎหมาย” เริ่มเข้ามามีบทบาทต่อการทำงานสื่อในช่วงที่ความคิดเชิงอำนาจนิยมรุ่งเรืองเพื่อควบคุมเสรีภาพหนังสือพิมพ์โดยตรง McQuail (2013) กล่าวเพิ่มเติมว่าการใช้อิทธิพลแบบอำนาจนิยมนี้จะปรากฏ

ให้เห็นอย่างเด่นชัดในข้อกฎหมายและกฎระเบียบที่จะถูกใช้เพื่อควบคุมการทำหน้าที่สื่อหรือแม้แต่ในสังคมเสรีนิยม “หนังสือพิมพ์” ก็จะถูกควบคุมจากมาตรการกฎหมายที่เกี่ยวข้องเช่นกัน กล่าวได้ว่าหนังสือพิมพ์จะมีเสรีภาพเพียงใดจึงขึ้นอยู่กับบทบัญญัติของกฎหมายที่จะอนุญาตให้ทำการสื่อสารได้ (Altschull, 1995) ดังนั้น หนังสือพิมพ์ไทยจึงไม่สามารถที่จะหลีกเลี่ยงได้จากการถูกควบคุมโดย “ปัจจัยกฎหมาย” ทั้งกฎหมายรัฐธรรมนูญ กฎหมายความมั่นคงและกฎหมายที่มุ่งคงไว้เพื่อศีลธรรมอันดีของประชาชนดังปรากฏในผลการศึกษาและสอดคล้องกับผลการวิจัยของนักวิชาการไทยที่ต่างสนับสนุนอิทธิพลของกฎหมายที่มีต่อเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทยนี้ (วิลาสินี พิพิธกุล, 2547; มาลี บุญศิริพันธ์, 2548; สุกัญญาบุรณเดชาชัย, 2549)

2.5 โครงสร้างสังคม คือ ปัจจัยที่ส่งผลทางอ้อมต่อเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทย อธิบายได้จากแนวคิด Siebert et al. (1969) และ McQuail (2013) ซึ่งมีแนวคิดที่สอดคล้องกันว่าโครงสร้างสังคมในฐานะที่เป็นสภาพแวดล้อมพื้นฐานของการดำเนินงานสื่อสามารถที่จะส่งผลกระทบต่อการทำงานกิจกรรมและเนื้อหาของหนังสือพิมพ์เช่นเดียวกับการศึกษาของ Shoemaker and Reese (1996) ที่พบคำตอบยืนยันว่า “สังคม” คือ ปัจจัยสำคัญที่สามารถส่งผลได้ต่อการทำหน้าที่สื่อรวมถึงจะเป็นตัวควบคุมการใช้เสรีภาพในการสื่อสารของหนังสือพิมพ์ในฐานะที่เป็นกลไกควบคุมทางสังคมรูปแบบหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการบังคับให้หนังสือพิมพ์ต้องปฏิบัติตามคำสั่งหรือยอมรับกฎเกณฑ์ที่สังคมนั้นได้กำหนดไว้ (McQuail, 2010) ดังนั้น จึงทำให้นักหนังสือพิมพ์จำเป็นต้องตระหนักถึงและให้ความสำคัญในขณะทำหน้าที่สื่อว่าจะตัดสินใจใช้เสรีภาพในการแสดงออกที่มีอยู่อย่างไรเพื่อให้สอดคล้องกับบรรทัดฐานตามที่สังคมได้กำหนด ด้วยเหตุนี้ หนังสือพิมพ์ไทยจึงได้รับอิทธิพลจาก “โครงสร้างสังคม” ในฐานะที่เป็นปัจจัยพื้นฐานของการดำเนินงานภายนอกองค์กรสื่ออย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้โดยเป็นการยืนยันคำตอบจากผลการวิเคราะห์ของการวิจัยและมีลักษณะสอดคล้องกับแนวคิด

ทฤษฎีที่นำมาใช้เป็นกรอบในการศึกษา

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในเชิงวิชาการ

1. โมเดลที่ได้จากการศึกษานี้จะสมบูรณ์หากมีการบูรณาการผลการศึกษาในส่วนปัจจัยที่มีอิทธิพลและตัวชี้วัดเสรีภาพหนังสือพิมพ์โดยพัฒนาเป็นโมเดลเดียวภายใต้การวิเคราะห์ครั้งเดียวกัน

2. เนื่องจากสถานการณ์การเมืองไทยมีความผันผวนและเปลี่ยนแปลงอยู่บ่อยครั้งจึงทำให้โมเดลที่ได้ไม่สามารถนำไปอธิบายปรากฏการณ์เสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทยได้ในทุกช่วงเวลา ดังนั้น ควรนำโมเดลไปทำการศึกษาริียบเทียบในช่วงเวลาต่างๆ เพื่อให้เห็นความชัดเจนของความสัมพันธ์มากยิ่งขึ้น

3. ตัวชี้วัดเสรีภาพที่ได้จากการศึกษานี้เป็นเพียงกรอบมาตรฐานเบื้องต้นซึ่งจำเป็นต้องมีการศึกษาซ้ำเพื่อยืนยันคำตอบตลอดจนการพัฒนาแนวทางในการประยุกต์ใช้

4. ควรศึกษาจริยธรรมในเชิงลึกในฐานะปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุดว่ามีประเด็นใดบ้างที่ส่งผลให้นักหนังสือพิมพ์ใช้เสรีภาพจนเกินขอบเขตซึ่งจะนำไปสู่การหาแนวทางป้องกันปัญหาการละเมิดต่อไป

5. ควรมีการศึกษาและตีความเพิ่มเติมถึงคำนิยาม ขอบเขตอำนาจและกรณีที่สามารถบังคับใช้บทบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐเพื่อไม่ให้ภาครัฐอาศัยความคลุมเครือมากกล่าวอ้างและใช้เป็นเหตุแห่งการจำกัดสิทธิภาพสื่ออย่างขาดความเหมาะสมได้โดยง่าย

ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติ

1. ตัวชี้วัดเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทยในงานวิจัยนี้ส่วนใหญ่ยังเป็นข้อเสนอเชิงแนวคิดที่ยังขาดหลักเกณฑ์และแนวทางปฏิบัติ ดังนั้น ในการนำไปใช้จำเป็นต้องมีการพัฒนาตัวชี้วัดเหล่านี้เพิ่มเติมถึงวิธีการประเมินที่เหมาะสมอย่างเป็นรูปธรรมและสอดคล้องกับตัวชี้วัดที่นำเสนอไว้ข้างต้น

2. สถาบันการศึกษาที่มีหลักสูตรด้านนิเทศศาสตร์สามารถนำองค์ความรู้จากผลการศึกษาไปใช้ประกอบ

หรือเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนในวิชาที่เกี่ยวข้องได้

3. จริยธรรมฯ คือ ปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุดหรือกล่าวได้ว่าหนังสือพิมพ์ไทยจะมีเสรีภาพอย่างมีความรับผิดชอบเพียงใดจะขึ้นอยู่กับจริยธรรมวิชาชีพในจิตใจของนักหนังสือพิมพ์ไทยเป็นสำคัญ ดังนั้นวงการหนังสือพิมพ์ไทยต้องมี “จิตวิญญาณ” ของความเป็นวิชาชีพโดยตระหนักถึงจริยธรรมในขณะทำหน้าที่สื่อเสมอ ส่วนอุปสรรคสำคัญของจริยธรรมที่ส่งผลต่อเสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทยสามารถแก้ไขได้ ดังนี้

3.1 กลไกตรวจสอบกันเองภายในวงการวิชาชีพต้องมีความเข้มแข็ง เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายและสามารถบังคับใช้บทลงโทษได้จริงอย่างยุติธรรมและเท่าเทียม

3.2 สถาบันการศึกษา คือ จุดเริ่มต้นของการมีนักหนังสือพิมพ์ไทยที่มีคุณภาพซึ่งต้องถ่ายทอดความรู้และปลูกฝังบัณฑิตเพื่อให้เกิดความเข้าใจและเห็นถึงความสำคัญของการมีจริยธรรมวิชาชีพแท้จริง

3.3 ควรมีการจัดฝึกอบรมและสัมมนาภายในวงการวิชาชีพอย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนาคุณภาพบุคลากรภาพรวมตลอดเวลาเพื่อเป็นกลไกที่ช่วยส่งเสริมให้มีการปฏิบัติหน้าที่สื่อเป็นไปอย่างมีมาตรฐาน

3.4 ต้องมีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และสนับสนุนการทำงานร่วมกันระหว่างวิชาชีพสื่อกับความรู้ในเชิงวิชาการตลอดเวลาเพื่อเติมเต็มความรู้และร่วมมือกันแก้ไขปัญหาด้านการหนังสือพิมพ์ร่วมกัน

3.5 กลุ่มผู้อ่านในสังคม คือ กลุ่มพลังสำคัญซึ่งต้องตื่นตัว มีความรู้เท่าทันสื่อโดยต้องช่วยตรวจสอบและท้วงติงหากพบการใช้เสรีภาพสื่อในลักษณะที่อาจส่งผลกระทบต่อการสังคมในภาพรวมได้

4. ควรมีหน่วยงานกลางที่ถูกจัดตั้งขึ้นในลักษณะสภาประชาชนที่ไม่ขึ้นกับอำนาจของบุคคลใดในองค์กรคอยทำหน้าที่ตรวจสอบและปกป้องกองบรรณาธิการจากอิทธิพลของปัจจัยเศรษฐกิจซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงการแบ่งแยกหน้าที่กันอย่างชัดเจนระหว่างนักหนังสือพิมพ์กับกลุ่มนายทุนในฐานะที่เป็นเจ้าของสื่อ

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรมพัฒนาธุรกิจการค้า. (2546). *งบกำไรขาดทุน*. นนทบุรี: กระทรวงพาณิชย์.
- ครุณี หิรัญรักษ์. (2542). *การสื่อสารมวลชนโลก (Global Communication)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2542). *โมเดลลิสม์: สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัย*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คสช.เชิญผู้บริหารสื่อหรือพวนี้. (24 พฤษภาคม 2557). *แนวหน้า*. สืบค้นจาก <http://www.naewna.com/politic/104928>
- เพ็ญแข แสงแก้ว. (2541). *การวิจัยทางสังคมศาสตร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มาลี บุญศิริพันธ์. (2548). *เสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทย*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามดอ.
- วิลาลินี พิพิฑกุล. (2547). *สื่อสารมวลชนเบื้องต้น: สื่อมวลชน วัฒนธรรม และสังคม*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริชัย กาญจนวาสิ. (2544). *ทฤษฎีการทดสอบแบบดั้งเดิม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุกัญญา บุณเดชาชัย. (2549). *การสื่อสารมวลชน: แนวคิด ทฤษฎี และสถานการณ์ในประเทศไทย (Mass Communication: Theory and Reality in Thailand)*. ชลบุรี: ภาควิชานิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สุกัญญา สุคบรรทัด. (2544). พัฒนาการการถ่ายทอดข่าวสาร ความรู้ และอุดมการณ์ของหนังสือพิมพ์ไทย ภายใต้แรงกดดันของกลุ่มชนชั้นนำและกลุ่มผลประโยชน์. *วารสารนิเทศศาสตร์*, 19(3), 1-14.
- สุพัตรา สุภาพ. (2543). *สังคมและวัฒนธรรมไทย คำนิยม: ครอบครัว: ศาสนา: ประเพณี*. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- สุรัช เลาคำ. (2553). *การวิเคราะห์องค์ประกอบของปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการแสดงบทบาทสันทนุขเฝ้าบ้านของหนังสือพิมพ์*. (วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน, สาขาสื่อสารมวลชน.
- สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ. (2558). *หนังสือพิมพ์ส่วนกลาง*. สืบค้นจาก <http://www.presscouncil.or.th>
- สมาคมนักข่าวหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย. (2558). *ฐานข้อมูลสมาชิกสมาคม*. สืบค้น จาก <http://www.member.tja.or.th/>
- อนุชา ทิรณานนท์. (2552). *รายงานการวิจัยเรื่อง จรรยาบรรณและแนวทางปฏิบัติของช่างภาพหนังสือพิมพ์*. กรุงเทพฯ: คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ภาษาอังกฤษ

- Altschull, H. J. (1995). *Agents of Power: The Media and Public Policy*. (2nd ed.). New York: Longman Publishers.
- Baker, E. C. (1994). *Advertising and a Democratic Press*. New Jersey: Princeton University Press.
- Baker, E. C. (2007). *Media Concentration and Democracy: Why Ownership Matters*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Becker, L. B., Vlad, T., & Nusser, N. (2007). An Evaluation of Press Freedom Indicators. *The International Communication Gazette*, 69(1), 5-28.
- Bogart, L. (1995). *Commercial Culture*. New York: Oxford University Press.
- Cooper, D. R., & Schindler, P. S. (1998). *Business Research Method*. Singapore: McGraw-Hill international Edition.

- Curran, J., & Seaton, J. (2010). *Power without Responsibility: Press, Broadcasting and the Internet in Britain*. (7th ed.). New York: Routledge.
- Diamantopoulos, A., & Siguaw, A. D. (2000). *Introducing LISREL: A guide for the uninitiated*. London: Sage Publications.
- Freedom House. (2010). *Freedom House*. Retrieved from <http://www.freedomhouse.org>
- Friedrich Ebert Stiftung. (2010). *Asian Media Barometer*. Retrieved from <http://www.fesmedia-asia.org/asian-media-barometer-anmb/introduction-to-the-asian-media-barometer-anmb/>
- Garavan, TH. N., McGuire, D., & O'Donnell, D. (2004). Exploring Human Resource Development: A Level of Analysis Approach. *Human Resource Development Review*, 3(4), 417-441.
- Guseva, M., Nakaa, M., Novel, A. S., Pekkala, K., Souberou, B., & Stouli, S. (2008). *Press Freedom and Development*. Paris: The United Nations Educational Scientific and Culture Organization (UNESCO).
- Hair, J. F., Anderson, R. E., Tatham, R. L., & Black, W. C. (1998). *Multivariate Data Analysis*. (5th ed.). New Jersey: Prentice Hall.
- Hair, J. F., Anderson, R. E., Tatham, R. L., & Black, W. C. (2000). *Multivariate Data Analysis with Readings*. (7th ed.). New Jersey: Prentice Hall.
- Hair, J. F., Black, B., Babin, B., Anderson, R. E., and Tatham, R. L. (2006). *Multivariate Data Analysis*. (6th ed.). New Jersey: Prentice Hall.
- Hallin, D. C., & Mancini, P. (2004). *Comparing Media Systems: Three Models of Media and Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Herman, E. S., & Chomsky, N. (1988). *Manufacturing Consent: The Political Economy of the Mass Media*. New York: Pantheon Books.
- Hiebert, R. E., Ungurait, D. F., & Bohn, T. W. (1975). *Mass Media: An Introduction to Modern Communication*. (2nd ed.). New York: David McKay.
- McQuail, D. (2000). *McQuail's Mass Communication Theory*. (4th ed). London: Sage Publications.
- McQuail, D. (2003). *Media Accountability and Freedom of Publication*. New York: Oxford University Press.
- McQuail, D. (2010). *McQuail's Mass Communication Theory*. (6th ed.). London: Sage Publications.
- McQuail, D. (2013). *Journalism and Society*. London: Sage Publications.
- Merrill, J. C. (1997). *Journalism ethics: Philosophical foundations for news media*. New York: St.Martin's Press.
- Razak, A. M. (1985). *Press Laws and Systems in Asean*. Jakarta: The Garuda Metropolitan Press.
- Reporters Without Borders. (2013). *2013 World Press Freedom Index-Methodology*. Retrieved from http://en.rsf.org/IMG/pdf/2013_wpfi_methodology.pdf
- Sa, E. S. (2013). Distorted Democracy and Freedom of the Press under Capitalism. *International Journal of Humanities and Social Science*, 3(11), 161-170.
- Sa, E. S. (2009). Factors influencing freedom of the press in South Korea: A survey of Print Journalists' Opinions. *Asian Social Science*, 5 (3), 3-24.
- Schultz, J. (1998). *Reviving the Fourth Estate*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Shoemaker, P. J., & Reese, S. D. (1996). *Mediating the Message: Theories of Influences on Mass Media Content*. (2nd ed.). New York: Longman Publishers.
- Siebert, F. S., Peterson, T., and Schramm, W. (1969). *Four Theories of the Press*. (5th ed.). Urbana: University of Illinois Press.
- Trilling, G. A. (2010). Press Freedom Critical Analysis The Examination of East Asia: China, Singapore and North Korea. *The Elon Journal of Undergraduate Research in Communications*, 1(1), 104-109.